

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 X 1920 r. (Dz. U. z 1950 r., nr 25, poz. 232)

Art. 51 ust. 1. Uchwały na walnym zgromadzeniu zapadać mogą jedynie w sprawach objętych porządkiem obrad. Porządek obrad musi być podany do wiadomości członków w zawiadomieniu o zwołaniu walnego zgromadzenia. Zawiadomienie służy bowiem m. in. do uprzedzenia członków o tym, jakie sprawy mają być rozstrzygnięte przez walne zgromadzenie. W zależności od charakteru tych spraw członkowie Spółdzielni okazują zainteresowanie tematyką obrad walnego zgromadzenia. Od uprzedzenia członków o porządku obrad zależy ich frekwencja na walnym zgromadzeniu i ich przygotowanie się do dyskusji oraz głosowania, zależy więc i wynik głosowania. Z tych przyczyn przepis art. 51 ust. 1 cytowanej ustawy uzależnia ważność uchwały walnego zgromadzenia w danej sprawie od umieszczenia jej zawczasu na porządku obrad (6 XI 1959 r. — 4 CR 51/59).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 84 § 2. Jeżeli ustanowione było odszkodowanie umowne (kara umowna), to — jak to wynika z art. 84 § 1 k. z. — powód może żądać odszkodowania umownego bez potrzeby twierdzenia i wykazania, że poniósł szkodę. Jeżeliby się okazało, że żądana w pozwie kwota jest wyższa od odszkodowania umownego, a strona powodowa nie zrzekła się odszkodowania umownego, przepis art. 84 § 2 k. z. stałby na przeszkodzie zasądzeniu tej kwoty, jaka przewyższa odszkodowanie umowne, nie przeciwstawiałby się natomiast zasądzeniu kwoty odpowiadającej odszkodowaniu umownemu (art. 84 § 1 k. z.), skoro odszkodowanie umowne jest niezależne od istnienia szkody (12 IV 1960 r. — 1 CR 407/59).

Art. 135. W przypadku gdy między stronami toczyły się pertraktacje w sprawie polubownego załatwienia sporu i w międzyczasie roszczenie powodów uległo przedawnieniu dlatego, że powodowie, będąc wprowadzeni w błąd przez stronę pozwaną co do ugodowego załatwienia sporu, nie wytoczyli w ustawowym terminie powództwa, skorzystanie przez stronę pozwaną z zarzutu przedawnienia może stanowić nadużycie prawa i kolidować z zasadami współżycia społecznego (6 V 1960 r. — 3 CR 561/59).

Art. 153 § 1. Użycie przez kierowcę do celów własnych samochodu powierzono mu jako pracownikowi nie zwalnia właściciela samochodu od odpowiedzialności przewidzianej w art. 153 § 1 k. z. (Uchwała Całej Izby, 29 X 1960 r. — 1 CO 20/60).

Art 282 pkt 1. Roszczenie oparte na tym, że pozwany niesłusznie wzbogacił się w wyniku bezumownego użytkowania nieruchomości powoda, podlega przedawnieniu 10-letniemu, nie zaś przedawnieniu z art. 282 pkt 1 k. z. (13 IV 1960 r. — 4 CR 275/59).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 IV 1946 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych na obszarze Ziem Odzyskanych (Dz. U. nr 18, poz. 123)

§ 1 i 2 tego rozporządzenia regulują wykonalność orzeczeń, natomiast § 5 dotyczy ich prawomocności. Wykonalność i prawomocność są pojęciami zupełnie różnymi i skutki łączące się z jedną i drugą są odmienne. Według § 1 i 2, orzeczenia sądów niemieckich stają się wykonalne w Polsce dopiero po zaopatrzeniu ich w klauzulę wykonalności. Mimo jednak odmówienia teźże klauzuli, zachowują one powagę rzeczy osądzonej, chyba że będą uchylone lub zmienione na skutek skargi o wznowienie (1 III 1960 r. — 2 CR 1075/59).

Rozporządzenie z dnia 6 XI 1946 r. o ogólnych przepisach dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. nr 62, poz. 344)

§ 28. Okoliczność, że określona maszyna lub inne urządzenie produkuje się zgodnie z planami, które uzyskały aprobatę odpowiedniego organu państwa, nie zwalnia bynajmniej przedsiębiorstwa, które tę maszynę lub urządzenie następnie wykorzystuje, od wprowadzenia takich zabezpieczeń, które okażą się czy to w świetle przepisów o bezpieczeństwie pracy, czy to w świetle zasad doświadczenia życiowego konieczne dla zabezpieczenia życia i zdrowia obsługujących te maszyny lub urządzenia robotników. Przeciwna wykładnia nie byłaby zgodna z konstytucyjną zasadą, iż obywatele PRL mają prawo do ochrony zdrowia, wyrażającej się m. in. w stałym polepszaniu warunków bezpieczeństwa, ochrony i higieny pracy (art. 60 Konstytucji); z zasady tej w szczególności wynika, że nad bezpieczeństwem pracy w granicach obowiązujących przepisów obowiązany jest czuwać każdy organ państwa i każda jednostka państwowa, która ma do czynienia z produkcją lub wykorzystaniem środków produkcji, a więc nie tylko producent i urząd, który go nadzoruje, ale także przedsiębiorstwo lub jednostka te środki wykorzystująca, jak również organy nad nią sprawujące nadzór (29 II 1960 r. — 1 CR 755/59).

Dekret z dnia 8 XI 1946 r. o postępowaniu spadkowym (Dz. U. poz. 346)

Art. 162 § 1, art. 158 § 1. Przepis art. 162 § 1 post. spadk. może być oceniony jako przepis szczególnie w stosunku do art. 158 § 1 tegoż postępowania spadkowego, ale nie można przyjąć wykładni, że przepis ten zawiera nakaz bezwzględny dla sądu przyznania majątku spadkowego temu spadkobiercy, który o to zgłosi wniosek. Wykładnia taka byłaby społecznie szkodliwa, pozbawiałaby sąd możliwości rzeczowego badania, komu przyznaje majątek, doprowadziłaby do tego, że sąd np. musiałby przyznać stanowiące spadek gospodarstwo rozrzutnikowi lub niefachowcowi, w dodatku dziedziczącemu w minimalnej części, tylko dlatego, że tenże o to wniósł. Zgodnie z tym w przypadku zachodzących przesłanek z art. 162 § 1 post. spadk. sąd obowiązany jest przyznać majątek spadkowy spadkobiercy, który o to zgłosił wniosek, jeżeli jest on odpowiedni do objęcia majątku. Przy ocenie, czy kandydat do objęcia majątku spadkowego jest odpowiedni, zasadnicze znaczenie mają względy gospodarczo społeczne, w szczególności fachowość, wiek, stosunki rodzinne, stosunki majątkowe, dotychczasowy stosunek do majątku spadkowego, pochodzenie społeczne i przynależność społeczna zgłaszającego wniosek itp. Widoki dokonania spłat na rzecz reszty spadkobierców i warunki bytowe tychże spadkobierców nie są bez znaczenia, ale nie mają znaczenia decydującego (23 III 1960 r. — 4 CR 863/59).

Kodeks rodzinny z dnia 27 VI 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308)

Art. 29 § 1. Zasadnicza różnica charakteru i usposobień małżonków wprawdzie może spowodować zupełny i trwały rozkład pożycia, lecz w gruncie rzeczy nie sama różnica charakterów i usposobień bywa powodem rozkładu, ale wzajemne konkretne zachowanie się małżonków wynikające z tej różnicy. Z punktu widzenia zatem ważności w rozumieniu art. 29 § 1 k. r. ocenie podlega w tym względzie nie

różnica charakterów i usposobień małżonków jako taka, lecz jej konkretne przyczyny i następstwa (27 V 1960 r. — 3 CR 200/60).

Art. 30 § 2. Uchylenie się powoda w sprawie o rozwód od obowiązków alimentacyjnych wtedy tylko powoduje dyskwalifikację moralną, która mimo istnienia innych pozytywnych przesłanek mogłaby przemawiać przeciwko orzeczeniu rozwodu, gdy jest uporczywe i złośliwe (30 IV 1960 r. — 3 CR 1040/58).

Art. 30 § 2. Nie ma uzasadnienia pogląd, że rozwód małżeństwa stron nie powinien być orzeczony wobec ujemnych konsekwencji, które orzeczenie jego musiałyby spowodować w związku z pozbawieniem pozwanej przysługującego jej jako żonie pracownika PKP prawa do zniżek kolejowych oraz do bezpłatnego leczenia ambulatoryjnego i sanatoryjnego. Zważyż bowiem należy, iż okoliczność, że wskutek orzeczenia rozwodu małżonkowie a zwłaszcza żona narażeni są na utratę szczególnych uprawnień, które przysługują im z tytułu mającego ulec rozwiązaniu związku małżeńskiego, nie powinna sama przez się stanowić przeszkody do udzielenia rozwodu. W przeciwnym bowiem razie orzeczenie rozwodu musiałyby być uzależnione od całkowitego braku lub przynajmniej nieznacznego zakresu wspomnianych uprawnień, co w konsekwencji prowadziłyby do nie dającego się uzgodnić z istotą instytucji rozwodu ograniczenia możliwości jego uzyskania przez osoby należące do kategorii pracowników, których rodzina korzysta, z uwagi na znaczenie wykonywanych przez nich funkcji, z większych uprawnień od tych, jakie przysługują rodzinie pracowników innych kategorii (25 XI 1958 r. — 1 CR 664/57).

Art. 70. Materialną przesłanką dla rozwiązania przysposobienia są wyłącznie ważne powody, przez które należy rozumieć — gdy idzie o rozwiązanie przysposobienia po osiągnięciu przez przysposobionego pełnoletności — zawinione ciężkie naruszenie obowiązków rodzinnych, bądź popełnienie czynów rażąco sprzecznych z zasadami współżycia społecznego w Państwie Ludowym, o ile w ich wyniku uległa rozkładowi więź rodzinna (28 I 1960 r. — 4 CR 208/59).

Przepisy ogólne prawa cywilnego z dnia 18 VII 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 3 i 41. Umowa zawarta przez radę nadzorczą w imieniu spółdzielni z członkami jej zarządu i przewidująca prowadzenie w spółdzielni działalności zmierzającej do osiągnięcia nadmiernych zysków w celu ich podziału między członków zarządu spółdzielni jest nieważne w zakresie, w jakim pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 41 p. o. p. c.) (3 IV 1959 r. — 4 CR 1045/58).

Kodeks postępowania cywilnego. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 VIII 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 349)

Art. 140 § 2. Doręczenie adwokatowi, pełnomocnikowi Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” wezwania na rozprawę na adres zespołu adwokackiego, nie zaś na adres spółdzielni, zgodnie ze wskazaniem w pozwie, jest wadliwe i uzasadnia zarzut pozbawienia możliwości obrony swych praw przez spółdzielnię (1 IV 1960 r. — 1 CR 342/59).

Art. 191 pkt 4. Zawieszenie postępowania w związku z toczącym się postępowaniem karnym nie jest dowolne, lecz wymaga stwierdzenia, czy w postępowaniu karnym prawdopodobne jest zapadnięcie wyroku, którego ustalenia mogłyby pozostawać w sprzeczności z ustaleniami sądu w postępowaniu cywilnym. Stwierdzenie takie jest obowiązkiem zwłaszcza wówczas, gdy w postępowaniu cywilnym i karnym przeprowadzone zostało postępowanie dowodowe, które zezwala na zorientowanie się w sytuacji dowodowej (31 V 1960 r. — 2 CZ 46/60).

Art. 209. W razie „cofnięcia” pozwu bez zezwolenia strony pozwanej po rozpoczęciu rozprawy, gdy cofnięcie nie jest połączone ze zrzeczeniem się roszczenia, sąd nie wypowiada się w przedmiocie udzielenia lub odmowy udzielenia zgody na cofnięcie pozwu w sprawach o roszczenia niemajątkowe, alimentacyjne, ze stosunku pracy lub o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym i nie odracza rozprawy, lecz rozpoznaje sprawę, gdyż „cofnięcie” pozwu pozbawione jest skutków prawnych (8 X 1959 r. — 4 CR 1243/58).

Art. 329 § 2 pkt 1. Nie można rozumieć przepisu art. 329 § 2 pkt 1 k. p. c. w ten sposób, że jeżeli dochodzone jest przez podmiot arbitrażowy roszczenie, którego wysokość jest określona umową, to sąd nie może roszczenia tego zasądzić w pełnej wysokości, gdy pozew żąda tylko części. Byłoby to rażąca niekonsekwencją ustawy, gdyby wyłączenie zasady „*nie eat iudex*” co do roszczeń podmiotów arbitrażowych nie obejmowało tych roszczeń, których wysokość ustala umowa lub przepis szczególny (12 IV 1960 r. — 1 CR 407/59).

Dekret z 26 X 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1960 r. nr 18)

Art. 9. Sprzedaż środków trwałych w drodze cywilnoprawnej może nastąpić tylko na podstawie odpowiedniego aktu notarialnego (np. zarządzenie ministra). Bez zezwolenia w tej formie, sprzedaż jest nieważna (2 VII 1959 r. — 2 CR 292/59).

Dekret z 24 II 1954 r. o zakładowych komisjach rozjemczych (Dz. U. nr 10, poz. 35)

Art. 11 ust. 3. W przypadku gdy pracownik — po uchyleniu orzeczenia zakładowej komisji rozjemczej przez zarząd główny związku zawodowego — nie zgłosił wniosku o skierowanie sprawy do właściwego sądu, lecz w ciągu 14 dni samodzielnie wniósł pozew do sądu, należy wniesione powództwo uznać za równoznaczne z żądaniem skierowania sprawy do sądu (29 IV 1959 r. — 4 CR 143/59).

Dekret z 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 97)

Art. 24. Pogląd, że każdy wypadek w zatrudnieniu stanowi następstwo naruszenia przez zakład pracy przepisów o ochronie życia i zdrowia pracowników i że wobec tego ciężar dowodu odmiennego stanu rzeczy spoczywa na pozwanym pracodawcy, jest nietrafny, gdyż z treści art. 24 ust. 2 cytowanego dekretu, który odpowiedzialność pracodawcy ogranicza do przypadków w przepisie tym przewidzianych, wynika, że zgodnie z ogólnymi zasadami rozkładu ciężaru dowodu (art. 4 p. o. p. c.) ten, kto dochodzi odszkodowania, obowiązany jest udowodnić przesłanki swego roszczenia, do których należy fakt przytoczonych wyżej naruszeń. Taki stan rozkładu ciężaru dowodu nie powoduje trudności w dowodzeniu, gdyż konsekwencje rozkładu ciężaru dowodu w praktyce w znacznym stopniu usuwa obowiązek aktywnego udziału sądu w zbieraniu materiału dowodowego, który w sprawach o odszkodowanie za wypadki w zatrudnieniu usprawiedliwia szerokie zastosowanie przepisu art. 236 § 1 l. p. c. (28 X 1959 r. — 1 CR 1164/58).

Art. 24. Konsekwencją tego, iż w danej sprawie nie ma zastosowania art. 24 dekretu z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, jest możliwość dochodzenia przez osoby poszkodowane od uspołecznionego zakładu pracy wynagrodzenia szkód wywołanych chorobą, niezdolnością do pracy lub śmiercią, bez względu na to, czy wskazane przyczyny powstania szkody wywołane zostały naruszeniem przez zakład pracy jego obowiązków, wynikających z przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia pracowników. Nie do przyjęcia byłoby zapatrywanie, jakoby sytuacja, w której nie ma zastosowania art. 24 dekretu, w ogóle przecinała osobie poszkodowanej możliwość dochodzenia

odszkodowania na podstawie właściwych przepisów prawa cywilnego (15 VI 1960 r. — 2 CR 1034/59).

Dekret z dnia 18 I 1956 r. o ograniczeniu dopuszczalności rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy (Dz. U. nr 2,, poz. 11 wraz ze zmianami)

Art. 2 § 1 pkt 1. Niemożliwość zatrudnienia pracownika zachodzi wówczas, gdy pozostawienie go nadal na zajmowanym stanowisku zagrażałoby zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego interesom pracodawcy w takim stopniu, że nie można od niego wymagać, by nadal zatrudniał pracownika.

Z sensu art. 2 § 1 pkt 1 dekretu wynika, że przy ocenie, czy popełnienie przestępstwa uniemożliwia dalsze zatrudnienie pracownika, należy brać pod uwagę zarówno charakter przestępstwa, jak i rodzaj wykonywanych przez pracownika funkcji. Dopuszczenie się przestępstwa podatkowego, mianowicie występku z art. 131 prawa karnego skarbowego, nie daje wedle zasad doświadczenia życiowego podstawy do przypuszczenia, że sprawca będąc nadal zatrudniony, dopuści się przestępstwa pospolitego lub innego czynu na szkodę pracodawcy lub też nie będzie się wywiązywał ze swych obowiązków służbowych.

Podstawę rozwiązania umowy o pracę na podstawie art. 2 § 1 pkt 1 może stanowić tylko przestępstwo ścigane w postępowaniu sądowym, a nie np. w postępowaniu przed władzą skarbową (3 II 1959 r. — 1 CR 1186/58).

Art. 3 pkt 1. Ocena, czy pracownik po trzymiesięcznym okresie choroby może powrócić do pracy, należy do niego samego. Jeżeliby pracownik źle ocenił swój stan zdrowia i w stosunkowo krótkim czasie musiał na zlecenie lekarza zwolnić się z pracy cierpiąc na taką samą chorobę, jak poprzednio, byłaby podstawa do uznania, że to dalsze zwolnienie z pracy jest wynikiem jednej i tej samej choroby, a zatem i do doliczenia nowego okresu zwolnienia do dawnego, co uzasadniałoby ewentualną podstawę do zwolnienia pracownika w oparciu o art. 32 lit. b rozporządzenia o umowie o pr. prac. umysł. (19 I 1960 r. — 3 CR 491/59).

Art 12. 1. „Okres dokonanego wypowiedzenia umowy o pracę zawartej z pracownikiem umysłowym w rozumieniu art. 12 dekretu z dnia 18 I 1956 r. o ograniczeniu odpowiedzialności rozwiązania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy (Dz. U. nr 2, poz. 11) — obejmuje cały czas od chwili dokonania wypowiedzenia aż do upływu okresu wypowiedzenia, a to także w wypadku gdy wypowiedzenie dokonane zostało nie w ostatnim dniu miesiąca kalendarzowego, lecz wcześniej.

2. W sytuacji, którą normuje art. 12 powyższego dekretu, pracownik może żądać tylko przewidzianego w tym przedmiocie odszkodowania, natomiast żądanie przywrócenia do pracy mu nie służy. Jeżeli jednak pracownik żądanie przywrócenia do pracy zgłosił i zostało ono oddalone, nie stanowi to przeszkody do przyznania mu odszkodowania z art. 12 dekretu, przy czym nie ma znaczenia okoliczność, czy odszkodowanie to przekracza jednomiesięczne przeciętne wynagrodzenie za pracę” (29 VIII 1960 r. — 3 CO 15/60 uchwała).

Prawo lokalowe, ustawa z 30 I 1959 r. (Dz. U. nr 10, poz. 59)

Art. 34 ust. 2. „Wynajmujący lokal mieszkalny w nieruchomości, położonej w miejscowości, w której została wprowadzona publiczna gospodarka lokalami, nie może w drodze sądowej domagać się od najemcy opróżnienia dodatkowego pomieszczenia użytkowego nawet nie wymienionego w decyzji o przydziale lokalu” 13 IX 1960 r. — 2 CO 17/60 uchwała).

Zebrał

Witold Świącicki

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

I. Kodeks karny z 1932 r.

Art. 2 § 1 i 2 ma zastosowanie w stosunku do tych osób, które przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 II 1960 r. (Dz. U. nr 11, poz. 69) rozpoczęły odbywanie kary pozbawienia wolności, a według poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 29 V 1957 r. nabyły uprawnienia ubiegania się o warunkowe zwolnienie po odbyciu połowy kary (uchwała z 25 VIII 1960 r. — VI KO 21/60).

Art. 18 § 1. Dyspozycja art. 18 § 1 k. k. w myśl której sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, jeśli zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była u sprawcy ograniczona w stopniu znacznym, nie oznacza dowolności w tym zakresie (24 V 1960 r. — IK 941/59).

Art. 31. Wydanie wyroku łącznego jest obowiązkiem sądu w tych wszystkich przypadkach, w których tylko zachodzą warunki określone w art. 35 k. k. Granice nowej kary łącznej w wyroku łącznym — dolną i górną — oraz zasady jej wymierzenia określają wskazania art. 31 k. k. Przepis ten nie uzależnia możliwości wydawania kary łącznej wyłącznie od względu na jej korzystność dla skazanego (7 VI 1960 r. — III K 488/60).

Art. 48 § 1 lit. b. Niezdolność z art. 48 § 1 lit. b k. k. nie musi należeć do istoty czynu przestępnego ani też nie musi być uznana za przyczynę popełnienia tego czynu, za który nastąpiło skazanie. Przyjęcie zatem przez sąd, że przyczyną wypadków było lekceważenie przepisów drogowych, nie wyłączało możliwości oparcia orzeczenia o utracie prawa wykonywania przez oskarżonego zawodu kierowcy samochodowego na tej podstawie, że oskarżony podług opinii psychologa nie nadaje się na kierowcę (25 V 1960 r — IV K 236/60).

Art. 58. Sąd może zaliczyć na poczet wymierzonej oskarżonemu kary pozbawienia wolności okres jego przebywania w zamkniętym zakładzie dla psychicznie chorych, w którym został on umieszczony na podstawie postanowienia sądu, wydanego w danej sprawie (uchwała 7 sędziów 23 VI 1960 r. — VI KO 26/60).

Art. 134. Strażnik Straży Przemysłowej nie jest przedmiotem ochrony prawnej z art. 134 k. k., natomiast udzielenie lub danie obietnicy udzielenia takiemu strażnikowi korzyści majątkowej lub osobistej może stanowić podżeganie do przestępstwa urzędniczego — z rozdziału XLI k. k. (28 IV 1960 r. — VI KO 13/60).

Art. 187. Podrobienie dokumentu w rozumieniu przepisu art. 187 k. k. polega nie tylko na sporządzeniu, czyli sfałszowaniu całego dokumentu, lecz również jego fragmentu. Stwarza to bowiem mylne wyobrażenie, iż treść dokumentu pochodzi od osób na nim podpisanych (16 III 1960 r. — II K 928/59).

Art. 187. Pod pojęcie dokumentu z art. 187 k. k. podpada każdy przedmiot stanowiący dokument w rozumieniu art. 91 § 3 k. k., jeżeli nie jest chroniony innym szczególnym przepisem prawnym, jak np. przepisami art. 118, 175 § 1 i 2, 181, 182, 183, 185, 191, 281 itd. Dokumentami w rozumieniu art. 187 k. k. są więc również odpisy fikcyjne, tj. takie, które zostały sporządzone z nie istniejących oryginałów, choćby nie zaopatrzone ich podpisem lub pieczęcią, lecz mające wywołać w inny sposób pozór, że pochodzą od pewnej określonej osoby. Sporządzanie takich fikcyjnych odpisów w celu użycia ich za autentyczne lub ich użycie za autentyczne stanowi przestępstwo z art. 187 k. k. (7 IV 1960 r. — II K 39/60).

Art. 193. Działanie polegające na wyłudzeniu dowodu osobistego przez pod-

stępane wprowadzenie w błąd milicji, a następnie na używaniu tego dowodu, należy zakwalifikować z art. 193 k. k. (28 IV 1960 r. — V K 173/59).

Art. 215. Zgodnie z dyspozycją art. 215 k. k. istota przestępstwa polega na sprowadzeniu niebezpieczeństwa pożaru, zawalenia się budowli albo katastrofy w komunikacji. Przepęstwo jest zatem dokonane z chwilą gdy niebezpieczeństwo zaistniało i dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia, czy pożar lub inna katastrofa w rzeczywistości nastąpiła (15 I 1960 r. — II K 128/59).

Art. 225 § 2. Silne wzruszenie nie może być utożsamione z nagłością powstania zamiaru, wobec czego nie może być uznany za słuszny argument uzasadnienia rewizji prokuratora, że „silne wzruszenie musi być wywołane okolicznościami bezpośrednio poprzedzającymi zabójstwo”. Silne wzruszenie może być również rezultatem długotrwałego procesu psychicznego, który może doprowadzić w końcu do powzięcia zamiaru zabójstwa (4 VII 1960 r. — IV K 305/60).

Art. 226. Przedmiotem przestępstwa z art. 226 k. k. jest dziecko żywe w chwili urodzenia, niezależnie od tego, czy było ono donoszone i czy było zdolne do życia. Skoro zostało ustalone w sposób nie budzący wątpliwości, że dziecko urodziło się żywe i zostało przez oskarżoną umyślnie uduszone w okresie porodu i pod wpływem jego przebiegu, to przypisanie oskarżonej winy z art. 226 k. k. było prawidłowe (18 V 1960 r. — IV K 759/59).

Art. 227. Do zastosowania art. 227 k. k. niezbędne jest jednoczesne stwierdzenie, że 1) sprawca zabójstwa działał na żądanie pokrzywdzonego i że 2) motywem działania sprawcy było współczucie dla żądającego (25 VII 1960 r. — IV K 289/60).

Art. 242. Istota przestępstwa określonego w art. 242 k. k. polega na narażeniu życia człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo. Takie niebezpieczeństwo (bezpośrednie) zachodzi wówczas, gdy grozi ono utratą życia w najbliższej chwili, nie podpada więc zgodnie z ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego pod przepis art. 242 k. k. wywołanie niebezpieczeństwa odległego, ewentualnego, zawisłego od powstania dalszych przyczyn, które nie są koniecznym, lecz możliwym skutkiem działania sprawcy — wyrok SN 249/34 (20 IV 1960 r. — IV K 630/59).

Art. 251. Umyślnie zawładnięcie lub zaoranie drogi, w której posiadanie komornik wprowadził inną osobę, stanowi przestępstwo określone w art. 251 k. k. (uchwała 7 sędziów 17 XII 1959 r. — VI KO 87/59).

Art. 257. Kradzież w istocie swej podyktowana jest zawsze działaniem sprawcy „z chęci zysku”, z wyjątkiem uprzywilejowanej formy jej popełnienia, określonej w § 2 art. 257 k. k. (4 VI 1960 r. — II K 209/60).

Art. 286 § 1. Z treści art. 286 § 1 k. k. wynika, że tylko wtedy można uznać, że urzędnik, przekraczając swą władzę lub nie dopełniając obowiązku, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, kiedy dokona się ścisłych ustaleń, jaki jest zakres jego obowiązków i uprawnień i na czym konkretnie polega jego zaniebdanie lub przekroczenie posiadanego przez niego zakresu władzy (10 VI 1960 r. — IV K 341/59).

Art. 286 § 1. Lekarz pogotowia ratunkowego może odpowiadać karnie z art. 286 § 1 k. k. za samowolną zmianę zespołu wyjazdowego i wzięcie samowolne samochodu tegoż pogotowia w czasie dyżuru dla celów prywatnych (21 VII 1960 r. — VI KO 15/60).

Art. 287. Przepęstwa z art. 287 k. k. można się dopuścić tylko z winy umyślnej; w tym przypadku sprawca musi mieć świadomość, że poświadczają nieprawdę i chcieć tego, albo przewidywać możliwość poświadczania nieprawdy i na to się godzić, (8 IV 1960 r. — III K 1025/58).

Art. 290. Celem przepisu art. 290 k. k. jest ochrona dobrego imienia aparatu państwowego, przyjmowanie zaś łapówek w związku z urzędowaniem przez oskarżonego jako urzędnika, mogło wytworzyć w społeczeństwie, aczkolwiek błędne, przekonanie o sprzedajności aparatu urzędniczego (3 VIII 1960 r. — IV K 609/59).

Art. 290 § 1. Karze z art. 290 § 1 k. k. ulega wszelkie przyjmowanie przez urzędnika korzyści majątkowej, o ile ona pozostaje w związku z urzędowaniem, niezależnie od tego, czy ostateczne załatwienie sprawy wchodzącej w zakres tego urzędowania należy do wyłącznej kompetencji przyjmującego korzyść. Przepis art. 290 § 1 k. k. nie wymaga, aby czynność należała do zakresu obowiązków służbowych urzędnika, wystarczy, że łapówka miała „związek z urzędowaniem” (11 IV 1960 r. — I K 570/59).

Art. 291. Przepięstwo popełnione przez urzędnika podczas urzędowania lub nawet w związku z urzędowaniem, nie podlega kwalifikacji z art. 286 k. k., choć stanowi niewątpliwie — jak każde przestęstwo — „działanie na szkodę interesu publicznego”, jeżeli nie podlega ono na przekroczeniu władzy lub nie dopełnieniu obowiązków. Wynika to wyraźnie z treści art. 291 k. k. (uchwała 7 sędziów 12 II 1959 r. — V K 150/59).

II. Kodeks postępowania karnego

Art. 9. Choroba psychiczna świadka nie pozbawia automatycznie jego zeznań wszelkiej wartości, świadek taki może mieć zachowaną zdolność postrzegania i zapamiętania spostrzeżonych zjawisk. Jeśli zeznania takiego świadka znajdują potwierdzenie w innych dowodach, bezpośrednich lub pośrednich, nie ma przeszkód do oparcia i na takim zeznaniu prawidłowych ustaleń sądowych (29 IV 1960 r. — IV K 99/60).

Art. 9. Dowodem w każdej sprawie karnej może być wszystko to, co jest zdolne do urobienia przekonania sędziego o winie lub niewinności oskarżonego, a więc każda okoliczność, która daje jakąkolwiek wskazówkę, choćby najdalej oddaloną, co do sposobu popełnienia czynu lub osoby sprawcy, jeżeli okoliczności te zostały ujawnione na przewodzie sądowym zgodnie z przepisami procedury.

W szczególności, co do dowodu z poszlak, to w ramach zasady swobodnej oceny dowodów, wyrażonej w przepisie art. 9 k. p. k., oraz zgodnie z ustaloną praktyką sądową i doktryną mieć na uwadze należy, że żadna istniejąca w sprawie poszlaka wzięta oddzielnie sama przez się nie ma znaczenia decydującego, ale wszystkie zebrane razem poszlaki złączone w logiczną całość, wobec związku z nimi wszystkich szczegółów, mogą tworzyć jeden nieprzerwany łańcuch, który prowadzi do bezwzględnej przekonania sędziowskiego o winie oskarżonego.

Wyrobienie natomiast w sobie, na podstawie zasady swobodnej oceny dowodów, przekonania sędziowskiego w istocie swej jest przejawem intelektu sędziego, który powinien mieć chęć wyrobienia w sobie tego przekonania aż do momentu wyczerpania wszystkich środków procesowych, prowadzących do tego celu. Dopóki zaś sędzia nie wyczerpie wszystkich takich środków nie może skutecznie powoływać się na zasadę procesową „in dubio pro reo”.

Tak pojmowana zasada swobodnej oceny dowodów na podstawie przepisu art. 320 k. p. k. pozwoli dopiero należycie ocenić nie tylko poszczególne wzięte poszlaki, ale i w logicznym, łącznym ich powiązaniu; wówczas dopiero wysnuć można będzie możliwie najtrafniejszy wniosek o winie lub niewinności oskarżonego (12 I 1960 r. — III K 1017/59).

Art. 26. Sąd przy wydaniu wyroku łącznego nie jest ograniczony w swobodnej ocenie dowodów mających wpływ na wymiar kary łącznej, a przeciwnie, ma obowiązek uwzględniać całokształt okoliczności wynikających ze wszystkich wyroków podlegających połączeniu (11 V 1960 r. — I K 713/59).

Art. 38. Kodeks postępowania karnego z mocy prawa nie dopuszcza sporu o bezstronność sędziego po rozpoczęciu przewodu sądowego. Ustawodawca wychodził tu z założenia, że częstsze i bardziej niewskazane dla praktyki społecznej może być niebezpieczeństwo nadużywania przez zainteresowane strony instytucji wyłączenia sędziego niż orzekanie przez zainteresowanych w sprawie sędziów. Tej przesłance ustawa daje nie budzący wątpliwości wyraz w art. 38 k. p. k. przez wskazanie, że wniosek o wyłączenie w myśl art. 37 k. p. k. może być zgłoszony najpóźniej do chwili rozpoczęcia przewodu sądowego, a „późniejsze zgłoszenie wniosku jest bezskuteczne” (21 III 1960 r. — I K 255/59).

Art. 49. O szkodliwości społecznej jakiegoś czynu decyduje całokształt okoliczności przedmiotowych i podmiotowych sprawy. Dlatego też nie można przyjąć za kryterium oceny jedynie wartości przyjętej łapówki. O szkodliwości przypisanego oskarżonemu czynu decydują okoliczności towarzyszące przyjęciu przez niego łapówki (10 V 1960 r. — II K 947/59).

Art. 80 § 1. Zgodnie z przepisem art. 80 § 1 k. p. k. wyznacza się obrońcę z urzędu wtedy tylko, gdy oskarżony nie ma w ogóle obrońcy, a zachodzą warunki, o których mowa w tymże przepisie. Wyznaczenie zatem obrońcy z urzędu i prowadzenie rozprawy przy udziale w ten sposób wyznaczonego obrońcy nie było uzasadnione prawnie. Skoro sąd wyznaczył obrońcę z urzędu w miejsce obrońcy z wyboru bez uzasadnienia tej decyzji i skoro nie zawiadomił o terminie rozprawy obrońcy z wyboru, to w tym stanie rzeczy dopuścił się uchybienia, które mogło mieć wpływ na treść wyroku (29 IV 1960 r. — II K 179/60).

Art. 113 § 2. Przepis art. 113 § 2 k. p. k. nie zawiera zakazu powoływania biegłych spośród osób, które mogą być w sprawie przesłuchane również w charakterze świadków, a jedynie nakłada na sąd obowiązek wezwania innego biegłego w miejsce powołanego uprzednio, jeżeli strona przytoczy ważne powody osłabiające zaufanie do takiego biegłego (3 VI 1960 r. — IV K 244/60).

Art. 124. Opinia biegłego nie jest dla sądu wiążąca i ulega ocenie sądu, tak jak każdy inny dowód w sprawie. Możliwość zaś prawidłowej oceny słuszności opinii biegłego zachodzi tylko wówczas, gdy wynika ona ze spostrzeżeń biegłego, przedstawionych sądowi w jego sprawozdaniu, przy wskazaniu, że opiera się ona właśnie na tych spostrzeżeniach czyli — innymi słowy — opinia biegłego powinna być w sposób przekonujący uzasadniona (4 VI 1960 r. — II K 518/59).

Art. 193. Oskarżony powiadomiony przez przewodniczącego ustnie na rozprawie odroczonej o terminie i miejscu następnej rozprawy, obowiązany jest stawić się w nowym terminie bez osobnego wezwania (28 IV 1960 r. — VI KO 6/60).

Art. 299. Obowiązujące prawo procesowe nie zabrania przeprowadzenia dowodów pisemnych, w szczególności z listów, podań, oświadczeń lub innych rękopisów pochodzących od jakichkolwiek osób, nie wyłączając oskarżonych i świadków. 2 wykładni ustawy wynika, iż pisemne oświadczenia osób sporządzone poza toczącym się postępowaniem nie mogą zastąpić ustnych zeznań tychże osób, choć również nie są one pozbawione charakteru dowodowego w tym znaczeniu, iż mogą prowadzić do przeprowadzenia dowodu w postaci przesłuchania osób lub innej. Na przykład oświadczenie złożone poza postępowaniem karnym może stanowić

podstawę do przesłuchania jego autora w charakterze świadka (19 V 1960 r. — I K 706/59).

Art. 324 § 2. Uprzedzenie przez sąd stron i możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego oskarżonemu, już w toku przewodu sądowego, nie może uchodzić za obrażające prawo oskarżonego do obrony. Ogólnikowość jednak uprzedzenia, nie zawierająca wskazania, jaki ewentualny przepis surowszy sąd ma na myśli, nie odpowiada oczywiście wymogom prawidłowego uprzedzenia (4 II 1960 r. — III K 1089/59).

Art. 324 § 2. Aczkolwiek samo założenie rewizji nadzwyczajnej może stanowić wymagane przez k. p. k. uprzedzenie stron o możliwości zastosowania surowszego przepisu prawa, tym niemniej jednak, skoro niewątpliwą intencją k. p. k. nie jest jedynie uprzedzenie stron, ale konieczność zagwarantowania wynikających stąd uprawnień do obrony w zakresie szerszym od uprzednio realizowanego, należy, uchylając wyrok, sprawę przekazywać do ponownego rozpoznania, jeśli tylko w grę wchodzi potrzeba uzupełnienia przewodu sądowego — nie dotycząca w postępowaniu przed Sądem Najwyższym dowodu z dokumentów (uchwała 7 sędziów 12 V 1960 r. — V K 189/60).

Art. 347 § 1. Wyrok zaoczny wolno wydać tylko wtedy, gdy istnieje domniemanie, że nieobecność oskarżonego na rozprawie jest nieusprawiedliwiona (13 II 1960 r. — V K 58/60).

Art. 393. Poprawienie kwalifikacji może nastąpić także na niekorzyść oskarżonego, gdyż zakaz „reformationis in peius” z art. 393 k. p. k. skierowany jedynie do sądu I instancji, odnosi się tylko do kary, nie zaś do kwalifikacji czynu (16 III 1960 r. — II K 928/59).

III. Ustawy związkowe i dodatkowe

Mały kodeks karny

Art. 37. Pełnienie czynności kierowniczych w stowarzyszeniu niezalegalizowanym powoduje odpowiedzialność z art. 37 m. k. k. jedynie wówczas, gdy stowarzyszenie to nie jest równocześnie związkiem tajnym w rozumieniu art. 36 m. k. k. Odmienne rozumienie prowadziłyby do wniosku, że kierownik związku tajnego odpowiadałby z łagodniejszego przepisu niż członek takiego związku, co niewątpliwie nie mogło być intencją ustawodawcy (29 II 1960 r. — III K 33/59).

Art. 38. Dla bytu przestępstwa z art. 38 m. k. k. jest rzeczą obojętną, czy sprawca powołuje się na swe bezpośrednie wpływy, czy też na wpływy osób trzecich, które może wykorzystać dla swych celów (28 VI 1960 r. — I K 122/60).

Art. 39. Przestępstwo określone w art. 39 m. k. k. może być popełnione nie tylko w zamiarze bezpośrednim, ale również i w zamiarze ewentualnym, ponieważ przepis ten nie zawiera w tym względzie ograniczenia (11 VIII 1960 r. — V K 426/60).

b. *Ustawa z dnia 27 IV 1956 r. o zwalczaniu alkoholizmu (Dz. U. nr 12, poz. 62)*

Art. 10. Przez członka rodziny, o którym jest mowa w art. 10 ustawy z dnia 27 IV 1956 r. o zwalczaniu alkoholizmu, rozumieć należy m. in. również osobę znajdującą się we wspólności mieszkaniowej lub innej trwałej więzi faktycznej, dającej sprawcy sposobność do znęcania się w stanie nietrzeźwości (14 VII 1960 r. — V K 390/60).

Ustawa z dnia 18 VI 1959 r. (Dz. U. nr 36, poz. 228)

Art. 6 ust. 1. Przewidziane w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 18 VI 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej zaostrezenie

odpowiedzialności w wypadku popełnienia kradzieży w ciągu pięciu lat od daty poprzedniego prawomocnego skazania, nie odnosi się do wypadków, gdy poprzednie skazanie nastąpiło z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres krótszy od lat pięciu, który w chwili popełnienia drugiej kradzieży mienia społecznego już upłynął (28 IV 1960 r. — VI KO 11/60).

Ustawa karno-skarbowa z dnia 13 IV 1960 r. (Dz. U. nr 20, poz. 123)

Dla oceny popełnionych przez oskarżonych przestępstw dewizowych nie może być obojętny fakt zmiany polityki karnej co do tych przestępstw, co znalazło wyraz w ustawie karno-skarbowej z 13 IV 1960 r., obowiązującej od dnia 1 VII 1960 r., która za nielegalny obrót dewizami przewiduje sankcje karne znacznie łagodniejsze aniżeli obecnie obowiązujące ustawodawstwo (14 VI 1960 r. — II K 381/60).

Zebrał

Stefan Kalinowski